

15 JEGYZETEK

Rövidítések

AtSZ.	= Agrártörténeti Szemle
Buc., Buk.	= Bukarest
Bp.	= Budapest
EL.	= Erdészeti Lapok
EtK.	= Erdészettörténeti Közlemények
FM. jel.	= A földművelésügyi m.kir. ministernek... évi működéséről a törvényhozás elé terjesztett jelentése
Kvár	= Kolozsvár
ME.	= Magyar Erdész
MMMK.	= A Magyar Mezőgazdasági Múzeum Közleményei
OEE.	= Országos Erdészeti Egyesület
OL.	= Magyar Országos Levéltár
TKIKJ.	= A Temesvári Kereskedelmi és Iparkamara jelentése(i) a(z)...év(ek)re
Tvár	= Temesvár

Hivatkozások

- 1/ Lásd az Al-Dunán lévő századfordulói nevezetességekre:
BODOR Antal: Temesvár és Délmagyarország múltja és
jelene, közállapotai, turistikai leírása az Alduna úti
kalauzával. (Tvár, 1909.) 286. Az alagút bejáratának
fényképe megtalálható: Erdély története. III. kötet. 1830-tól
napjainkig. Szerk.: SZÁSZ Zoltán. (Bp., 1987.) 504. kép.
- 2/ BENEDEK Zoltán: A Szilágyságtól Új-Guineáig. Biró
Lajos természettudós életútja (1856-1931). (Buk., 1979.)
27.
- 3/ A felosztáshoz lásd az 1873: XXVII.tc. 3-6.§., 1876:
XXXIII. tc.1.§.24. bek., 1877: I. tc. 2.§. 23-24.bek. és az
1880: LV. tc. rendelkezéseit.

- 4/ A térségben elpusztult magyar vonatkozású emlékekre lásd: BALÁZS Károly (összeáll.): Elpusztított emlékműveink. Az utódállamokban elpusztított vagy megrongált emlékműveink és szobraink képeslapokon. (Bp., 1996.) 38. és 42.
- 5/ BÜCHL Antal: Letelepedés és gazdálkodás a Bánságban (1716-1848). In: Korunk Évkönyv 1979. (Kvár-Napoca, 1978.) 286.
- 6/ PESTY Frigyes: A szörényi bánság és Szörény vármegye története. I-III. (Bp., 1877-78.) I. 422-423.
- 7/ A kezdeti időkre lásd: IVÁNYI István: A tiszai határőrvidék. Hazánk 1884. I: 267-275., 336-345., II: 71-78., 144-157., 191-206., 246-261., 350-354., 1885. I: 129-148., 194-206., 253-268.
- 8/ Az említett három kérdéshez okleveles adatokat közöl: TAGÁNYI Károly: Magyar erdészeti oklevéltár. I-III. (Bp., 1896.) I. 636-637., II. 166-177., 178-179., 217-221., 235-236., 236-243., 329-330., 340-341.
- 9/ SZENTKLÁRAY Jenő: Száz év Dél-Magyarország újabb történetéből. (Tvár, 1879.) I. 274.
- 10/ VANIČEK, Fr.: Specialgeschichte der Militärgrenze. I-IV. (Wien, 1875.) III. 28.
- 11/ *Forst-Instruction für die Grenz-Regimenter und Bataillons mit Beziehung auf das denselben untergeordnete Wald-Personale* (Wien, 1840.) Ez a kiadvány megtalálható például az OEE könyvtárában.
- 12/ PULVERMACHER Gusztáv: A karánsebesi m. k. erdőhivatal, illetőleg a fölösztatott román-bánáti határőrezred erdeinek leírása. EL. 1877. 704-705.
- 13/ Az egész vidékre lásd FODOR Ferenc: A Szörénység tájrajza. (Bp., 1930.) Az itt idézett megfigyelésekre különösen a mű 84-85., 108-109., 122. és 158. oldalait.
- 14/ Az alaptörvény szövegét lásd: *Grundgesetz für die Carlstädter-Warasdiner Banat, Slavonische und Banatische Militär-Gränze* (Wien, 1807.). Ez a kiadvány megtalálható például: OL. K-150. 1881-II-5-8894. (36.253/1873.). Mindkét alaptörvény szövegét közli:

- SCHWICKEL, J.H.: Geschichte der österreichischen Militärgrenze. (Wien-Tesch, 1883.) 131-140., illetve 335-346. A határőrvidékről román nyelvű forrásként lásd pl.: GROZA, Liviu: Grănicerii bănăţeni. (Buc., 1983.).
- 15/ GUGGENBERGER Gyula: A határőrvidéki házközösségekre és a határőrvidéki ingatlanokra vonatkozó törvények és rendeletek. (Bp., 1904.) 69-80.
- 16/ *Reglement für den Forst-Dienst in der k.k. Militär-Grenze* (Wien, 1860.). Ez a kiadvány megtalálható például: OL. K-168. 1884-33-1021.
- 17/ BÖHM Lénárt: Dél-Magyarország vagy az úgynevezett Bánság külön történelme. I-III. (Pest, 1867.) II. 382-383.
- 18/ Lásd 15/ 76-78. A katonai határőrvidék felosztását nemcsak az osztrák-magyar kiegyezés, hanem az is segítette, hogy Szerbia 1867-ben függetlenné vált. Így a török határ lényegesen délebbre szorult, ugyanakkor pedig 1868-ban Magyarországon is bevezették az általános hadkötelezettséget. Ezzel a határőrvidék a korábbi jelentőségét elvesztette.
- 19/ MILLEKER, Felix: Kurze Geschichte der Banater Militärgrenze, 1764-1872. (Wrschatz, 1937.) 7.
- 20/ Lásd: *Gesetz vom 8. Juni 1871 über die Bestimmungen zur Ablösung der Holz-, Weide- und Forstprodukten-Bezugsrechte der Grenz-Bewohner aus den in Militär-Grenzgebiete gelegenen Staatsforsten*, adaptirt für das Gebiet der ehemaligen ungarischen Militärgrenze, mit dem Erlasse des k.u. Ministerpräsidenten vom 28. Jänner 1873. (Tvar, 1873.) A kiadvány megtalálható például: OL. K-184. 1910-B/2.-10.476. (12.603/1910.)
- 21/ *A magyar határ-őrvidéki erdők ügyében tett interpelláció* EL. 1974. 388-389. és KEMÉNY G. Gábor (összegyűjt.): *Iratok a nemzetiségi kérdés történetéhez Magyarországon. I. 1867-1892.* (Bp., 1952.) 470.
- 22/ Lásd 15/76-78.
- 23/ Lásd 15/80.
- 24/ OL. K-270. 1880-5-41-11.179.
- 25/ Uo. felzetten.

- 26/ *Ausztriai általános polgári törvénykönyv és ezen törvénykönyvre vonatkozó, a függelékben foglalt utólagos rendeletekkel együtt* (Pest, 1870.) III. 36-37.
- 27/ OL. K-184. 1890-13-4253. (40.296/1890.)
- 28/ Uo. 1912-B/2-42.765. *Divald Adolf* m. kir. osztálytanácsos jelentése a magyar végvidéki erdők kezelése ügyében.
- 29/ Lásd 12/ 648. és 703.
- 30/ DYK Antal: *Kátrányfőzés a volt magyar határörvidéken.* EL. 1873. 355-360. és lásd: *A kolumbácsi légy Vadászat és Állatvilág.* In: *Zoológiai Lapok.* 1904. 168-169.
- 31/ BEDŐ Albert: *A magyar állam erdőségeinek gazdasági és kereskedelmi leírása.* I-IV (Bp., 1896.) IV. 582-583.
- 32/ MARCHESCU, Antoniu: *Grănicerii bănăţeni şi Comunitatea de Avere (Contribuţiuni istorice şi juridice).* (Caransebeş, 1941.) 315-316. és 331. *A határörközös-ségeknél juttatott erdők pontos területét később 216 068,24 kh-ban (122 620,77 ha) adták meg.* Lásd: *Ce este comunitatea de avere grănicerească din Caransebeş* (Lugoj, 1944.) 11.
- 33/ OL. K-168. 1188. kötet. 1882. évi erdőfelügyelői jelentések. *Krassó-Szörény vármegye.*
- 34/ BEDŐ Albert: *A magyar állam erdőségeinek gazdasági és kereskedelmi leírása.* I-III. (Bp., 1885.) II/2. 748-749.
- 35/ *Krassó-Szörény vármegye alispánjának jelentése a vármegye közigazgatásának 1910. évi január hó 1-től 1910. évi december hó 31-ig terjedő időre szóló állapotáról* (Lugos, 1911.) 76.
- 36/ OL. K-184. 1895-1-10.081. (1892-1-12.991.)
- 37/ Uo. K-168. 1188. kötet. 1882. évi erdőfelügyelői jelentések. *Krassó-Szörény vm.*
- 38/ Uo. 1189. kötet. 1884. évi erdőfelügyelői jelentések. *Krassó-Szörény vm.* Az erdőtiszti pályázat szövegére lásd: EL. 1884. évi VI. füzet V.
- 39/ FM. jel. 1890. 562. *A birtokközösség erdőeladására* lásd: EL. 1883. VIII. füzet IX-X.
- 40/ OL. K-168. 1189. kötet. 1884. erdőfelügyelői jelentések. *Krassó-Szörény vm.*

- 41/ OL. K-184. 1889-25-3984. (1886-28-7935.)
- 42/ HUSZÁR Antal: A magyarországi románok. (Bp., 1907.) 660.
- 43/ FM. jel. 1890. 617.
- 44/ KEMÉNY G. Gábor (összegyűjt.): Iratok a nemzetiségi kérdés történetéhez. I. 1867-1892. (Bp., 1952.) 837. A „Memorandum” német nyelvű szövegét lásd: BROTE, Eugen: Die rumänische Frage in Siebenbürgen und Ungarn. (Berlin, 1895.) 326-356.
- 45/ OL. K-184. 1890-3-121.(22.254/1890.)
- 46/ FM. jel. 1890. 562-563.
- 47/ OL. K-184. 8171. kötet. 1894. évi tevékenységi jelentés. Fehértemplomi erdőgondnokság. 8172. kötet. 1898. évi tevékenységi jelentés. Fehértemplomi erdőgondnokság.
- 48/ FM. jel. 1890. 499.
- 49/ FM. jel. 1891. 489.
- 50/ OL. K-184. 1890-3-121. (78.492/1890.)
- 51/ Uo. 1890-3-121. (32.616/1890.)
- 52/ FM. jel. 1894-95. 547.
- 53/ OL. K-184. 8171. kötet. 1894. évi tevékenységi jelentés. Fehértemplomi erdőgondnokság.
- 54/ Uo. 8172. kötet. 1898. évi tevékenységi jelentés. Fehértemplomi erdőgondnokság.
- 55/ Fehértemplomról lásd: OROSZI Sándor: Fehértemplom helység szerepe a magyar erdészeti igazgatásban. MMMK. 1995-1997. (Bp., 1998.) 193-208.
- 56/ OL. K-168. 1189. kötet. 1884. évi erdőfelügyelői jelentések. Krassó-Szörény vm.
- 57/ Uo. K-184. 1899-3-2999. (29.030/1899.) Temesvári erdőfelügyelőség.
- 58/ FM. jel. 1899. 36.
- 59/ A horvát-szlavón viszonyokra lásd: BEDŐ Albert: A horvát-szlavónországi államerdők és az ottani beruházási alap kezelése. EL. 1882. 158-163. és OROSZI Sándor: A szlavón tölgyesek legendája és valósága. MMMK. 1990-1991. (Bp., 1992.) 175-178. A karánsebesi vagyonszövetség alapszabályához lásd 32/ 333-341. Itt mondok köszönetet

Rudolf Gräfnik, aki – miután nem kaptam az ottani levéltárban kutatási lehetőséget– a segítségemre volt a karánsebesi vagyonszösségre vonatkozó nyomtatott román nyelvű források felkutatásában és rendelkezésemre bocsátásában. Szintén illesse köszönet *Pál Edithet*, aki az említett román nyelvű források olvasását, értelmezését számomra elvégezte.

- 60/ OL. K-184. 1899-3-2999. (29.030/1899.) Temesvári erdőfelügyelőség.
- 61/ Uo. K-270. 1880-5-41-13.922.
- 62/ Uo. 1880-5-41-11.179.
- 63/ EL. 1884. VI. füzet V.
- 64/ Lásd az Erdészeti Lapokban megjelent álláshirdetéseket: 1884. évi II. füzet VI-VII., 1885. évi VI. füzet VI-VIII., 1886. évi VIII. füzet III-IV., 1887. évi IV. füzet IV-V., VII. füzet IV-V., 1897. évi VIII. füzet VIII., 1904. évi IX. füzet II-III.
- 65/ EL. 1885. XI. füzet V-VI.
- 66/ WAGNER, Ernst: Geschichte der Siebenbürger Sachsen. (Innsbruck, 1982.) 73.
- 67/ OL. K-184. 1890-3-121. (1615/1890.)
- 68/ Uo. 1889-25-2790. (60.039/1889.)
- 69/ Uo. 1901-1-49.192.
- 70/ Uo. K-168. 1190. kötet. 1883. évi erdőfelügyelői jelentések. Temesvári erdőfelügyelőség.
- 71/ BALÁS Pál: A szörénymegyei bükkerdők haszonvétele és átváltoztatása. EL. 1880. 912-917., MUICS István: A szörénymegyei bükkerdők értékesítésének kérdéséhez. EL. 1881. 103-107.
- 72/ A témához lásd még a sorozat korábbi kötetét: OROSZI Sándor: Kincstári erdőgazdálkodás Erdélyben 1867-től 1918-ig. EtK. IX. (Bp., 1993.) 36-37.
- 73/ OL. K-168. 1188. kötet. 1882. évi erdőfelügyelői jelentések. Temesvári erdőfelügyelőség. Krassó-Szörény vármegye.
- 74/ Lásd 31/ és OL. K-184. 8171. kötet. 1894. évi tevékenységi jelentés. Fehértemplomi erdőgondnokság.

- 75/ OL. K-168. 1190. kötet. 1883. évi erdőfelügyelői jelentés. Temesvári erdőfelügyelőség. Krassó-Szörény vm., 1189. kötet. 1884. évi erdőfelügyelői jelentések. Temesvári erdőfelügyelőség. Krassó-Szörény vm.
- 76/ Uo. K-184. 7728. kötet. Erdőállománykönyv. Krassó-Szörény vm.
- 77/ *Krassó-Szörény vármegye alispánjának jelentése a vármegyei közigazgatásnak 1912. évi január hó 1-től 1912. évi december hó 31-ig terjedő időre szóló állapotáról* (Lugos, 1913.) 63.
- 78/ OL. K-184. 1913-A/1-2939.
- 79/ Uo. 7728. kötet Erdőállománykönyv. Krassó-Szörény vm.
- 80/ Uo. K-168. 1884-4/c-30.726. (1883-4/c-35.947.)
- 81/ Uo. 1190. kötet. 1883. évi erdőfelügyelői jelentések. Temesvári erdőfelügyelőség. Krassó-Szörény vm.
- 82/ Lásd 12/ 651., 697., 700. és 702.
- 83/ TKIKJ. 1890. 70.
- 84/ TKIKJ. 1879-1881. 124.
- 85/ TKIKJ. 1893. 34.
- 86/ TKIKJ. 1900. 17.
- 87/ TKIKJ. (1896.) 76.
- 88/ TKIKJ. 1902. 64. és *Faárugyár Karánsebesen* EL. 1900. 1111.
- 89/ TKIKJ. 1903. 34 és 65.
- 90/ EL. 1905. 1015-1016.
- 91/ TKIKJ. 1892. 38.
- 92/ A vasutak építéséhez lásd: 6/ I. 450. és 17/ II. 420.
- 93/ FEKETE Zoltán: Az erdészeti főiskola idei tanulmányútja. EL. 1905. 977. és 982.
- 94/ TKIKJ. 1903. 34.
- 95/ R.[ITTER] K.[ároly]: A délmagyarországi árvízpusztítások. EL. 1910. 640-641.
- 96/ EL. 1913. 858-859.
- 97/ További faeladási hirdetményeket láss pl. a *szerb-bánsági* vagyonközösséget illetően az Erdészeti Lapokban: 1904. évi IX. füzet XIX-XXI., 1907. évi IV. füzet XI-XII., 1908. évi XXI. füzet XI-XII., 1914. évi II. füzet XIII-XIV

A román-bánsági vagyonszösségről: Erdészeti Lapok 1903. évi IV. füzet X. (= Magyar Erdész 1903-1904. 58.), XII. füzet IX-X., 1904. évi XI. füzet XII-XIII. (= Magyar Erdész 1904-1905. 288.), 1906. évi II. füzet VIII-IX., 1907. évi VII. füzet VIII., 1908. évi VI. füzet XII-XIII., IX. füzet XIII., 1909. évi VI. füzet XVII-XVIII., XVI. füzet VII., Magyar Erdész 1910. 13:8., Magyar Fakereskedő 1910. 13:8., Magyar Erdész 1911. 98., 99., Erdészeti Lapok 1912. évi XVIII. füzet X-XI., XIX. füzet VII-VIII. (= Magyar Erdész 1912. 366.), 1913. évi II. füzet IV., 1914. évi II. füzet XII-XIII., VI. füzet XXII., XXV-XXVI., 1916. évi I-II. füzet VI-VII., XIII-XIV. füzet VIII., 1918. évi V-VI. füzet VI-VIII.

98/TKIKJ. 1906. 37-38.

99/TKIKJ. 1908. 32.

100/Lásd 12/ 700-701., 706. és 708.

101/OL. K-168. 1870-3-13.611. *Divald Gyula*: A bükk őserdő és fatömegének szaporodása. (1876.) A diplomatervet teljes terjedelemben közöljük: BARTHA Dénes – OROSZI Sándor (vál. és szerk.): A Kárpát-medence őserdeinek leírása (XIX-XX. század). In: Az erdőrezervátum-kutatás eredményei. 2(1). (Vácrátót, 2002.) 67-91.+ melléklet.

102/OL. K-270. 1880-3-64-93. Temesvári jószágigazgatóság.

103/FM. jel. 1891. 349. és 628.

104/FM. jel. 1892. 621 és 625.

105/OL. K-184. 8172. kötet. 1898. évi tevékenységi jelentés.
Fehértemplomi erdőgondnokság.

106/*Eladó erdei famagvak* EL. 1901. 1253.

107/TKIKJ. 1903. 35.

108/*A herkulesfürdői nagy erdei tűz* EL. 1905. 936.

109/HAJDU János: A magyar-román országos határvonal erdészeti jelentősége. EL. 1899. 366. A kérdérről bővebben ír: HORVÁTH Géza: A jegenyefenyő új rovarrellensége. EL. 1896. 563-596.

110/Lásd pl.: TÉGLÁS Károly: Erdővédelemtan. (Selmecbánya, 1893.) 255-274.

111/FM. jel. 1891. 389-390.

- 112/FM. jel. 1892. 638.
- 113/SZEKFÜ Gyula: Három nemzedék és ami utána
következik. (Bp., 1989.) 234-235. és 325.
- 114/ARATÓ Gyula: Magyarország erdőgazdasága. In: A
Magyar Szent Korona országainak földrajzi,
társadalomtudományi, közművelődési és közgazdasági
leírása. Szerk.: LÓCZY Lajos. (Bp., 1918.) 319.
- 115/KAÁN Károly: Erdőgazdaság-politikai kérdések. (Bp.,
1920.) 11.
- 116/Lásd 13/73.
- 117/BUND Károly: A krassószőrény megyei pusztulás okairól.
EL. 1910. 560.
- 118/Lásd 95/642.
- 119/TÉRFI Béla: A krassószőrényi árvízkatasztrófák. EL.
1912. 865-898.
- 120/OL. K-168. 1189. kötet. 1884. évi erdőfelügyelői
jelentések. Temesvári erdőfelügyelőség.
- 121/Uo. 1883-4/c-7087.
- 122/FEKETE Lajos: Erdély erdőségeinek állapota és tenyészeti
viszonyai. Közgazdasági Értesítő 1884. 517-519.
- 123/FM. jel. 1890. 516.
- 124/Lásd 114/ 316.
- 125/BARTHOS Gyula: Erdészüdv, vadászüdv! EtK. LIV
(Bp., 2002.) 743-746.
- 126/EL. 1902. 965-972.
- 127/POLGÁRDI Béla: Erdőgazdaság és állami beavatkozás.
ME. 1903-1904. 165.
- 128/OL. K-168. 1189. kötet. 1884. évi erdőfelügyelői
jelentések. Temesvári erdőfelügyelőség, Krassó-Szőrény
vármegye.
- 129/Lásd 119/ 890.
- 130/Kismiháldon 1896-ban a község közlegelőjéből
magánosok által elfoglalt területek felmérése (amit
egyébként a vármegye rendelt el, mivel adófizetési
kérdések merültek fel) körül csaptak össze az indulatok, s a
csendőrök beavatkozásának több halott és jó néhány
sebesült volt az eredménye. Az esemény későbbi (1956.

- évi) magyarországi bemutatásával azonban nem érthetünk egyet. Olvassuk csak! „A /.../ sortűz előzménye évtizedes népi szokásjogra nyúlik vissza. Az itteni román parasztság – feltehetően a határőr időszak óta – használja a község törzsvagyonát képező közlegelőből foglalt földeket, amelyeket az állam telekkönyvileg felmérni és megváltatni kívánt a paraszttal.” Igen, ha „szokásjognak” fogadjuk el az államiból, majd a községből (illetve birtokközösségből) a magánosok által kiszakított, használatba vett területeket, akkor is felmerül annak a földnek az adó- és egyéb terhei kérdése. Amihez viszont a foglalások kiterjedését mindenképpen fel kellett mérni, ki kellett mutatni. Az idézetet lásd: KEMÉNY G. Gábor (összegyűjt.): Iratok a nemzetiségi kérdés történetéhez Magyarországon. II. 1892-1900. (Bp., 1956.) 489-490.
- 131/A vármegyei jelentésekben minden évben közzétették a legelőfoglalások ügyállását. Lásd ehhez a 77/ jegyzetben idézett jelentésen kívül még: *Krassó-Szörény vármegye alispánjának jelentése a vármegye közigazgatásának 1909. évi január hó 1-től 1909. évi december hó 31-ig terjedő időre szóló állapotáról* (Lugos, 1910.) XXII. függelék, *Krassó-Szörény vármegye alispánjának jelentése a vármegye közigazgatásának 1910. évi január hó 1-től 1910. évi december hó 31-ig terjedő időre szóló állapotáról* (Lugos, 1911.) 76., *Krassó-Szörény vármegye alispánjának jelentése a vármegyei közigazgatásnak 1913. évi január hó 1-től 1913. évi december hó 31-ig terjedő időkre szóló állapotáról* (Lugos, 1914.) XXX. függelék.
- 132/Lásd 115/ 55-56.
- 133/Lásd: OROSZI Sándor: Erdősítések a Delibláti-pusztában homokján. MMMK.1988-1989. (Bp., 1989.) 443-469.
- 134/FM. jel. 1894-95. 474.
- 135/FM. jel. 1891. 353. és FM. jel. 1893. 332.
- 136/FM. jel. 1890. 528.
- 137/OL. K-184. 1898-4-12.650. 1897. évi erdőfelügyelői jelentések. Temesvári erdőfelügyelőség
- 138/Lásd 119/ 891.

- 139/*Krassó-Szörény vármegye alispánjának jelentése a vármegye közigazgatásának 1901. évi április hó 1-től augusztus hó 31-ig terjedő időre szóló állapotáról* (Lugos, 1901.) 43.
- 140/OL. K-184. 1928-2-143. *De Pottere Gerard* jelentése.
- 141/Lásd még a fényképet 13/59.
- 142/A 77/ és 131/ jegyzetekben idézett forrásokon kívül lásd: *Krassó-Szörény vármegye alispánjának jelentése a vármegye közigazgatásának 1915. évi január hó 1-től 1915. évi december hó 31-ig terjedő időre szóló állapotáról* (Lugos, 1916.) 61-62.
- 143/Lásd 93/ 982.
- 144/EL. 1914. XIV. füzet VI.
- 145/A kőbányák ismertetése lásd 13/150.
- 146/Lásd 13/24.
- 147/FM. jel. 1891. 490., FM. jel. 1892. 634.
- 148/Lásd 119/ 695.
- 149/EL. 1908. IX. füzet XIII., ME. 1912. 365. és EL. 1912. XX. füzet XVII.
- 150/Idézi: KOVÁCH Géza: A Bánság demográfiai és gazdasági fejlődése. 1716-1848. (Szeged, 1998.) 24-25.
- 151/GRÁF, Rudolf: Einige Betrachtungen zur wirtschaftlichen Lage in der Rumänisch-Banater Militärgrenze am Anfang der 19. Jh. In: *The Austrian Military Border. Its Political and Cultural Impact* (Iași, 1994.) 59.
- 152/SCHMITZ Nepom. János: A hódról a bánságban. In: Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Temesvárott tartott negyedik nagy-gyűlésének munkálatai. Kiad.: BUGÁT Pál – FLÓR Ferenc. (Pest, 1844.) 111-112.
- 153/Lásd bővebben: OROSZI Sándor: A magyar természetvédelem kezdetei. (Bp., 1986.) 12-13.
- 154/LAKATOS Károly: Kiveszett vadfajok. EL. 1905. 1122.
- 155/OL. K-270. 1880-1-22-18.698.
- 156/FM. jel. 1890. 446.
- 157/TKIKJ. 1905. 60.
- 158/DÉNES Zoltán: Tanulmányút Krassószörényben. EL. 1913. 885.

- 159/TKIKJ. 1900. 16. Megjegyezzük, hogy a térségben a Duna jobb partján lévő Goszpodine-szirt volt a legjobb vízfogó hely, „hol alacsony vízállásnál naponként néha 15-20 drb vizát is fognak, mely körülmény abban találja magyarázatát, hogy a hal alacsony vízállásnál a sziklás és sekély medret kerülve a Goszpodin mellett fekvő mélyebb s csendesebb folyású mederben tartózkodik.” (*Utazás az Aldunán. Az Alduna és vidéke ismertetése számos képpel, hajózási és vasúti menetrenddel* /Bp., 1895./ 64.)
- 160/Lásd: OROSZI Sándor: Természetvédelmi kérdések az erdőtisztí értekezleteken. EtK. V. (Bp., 1991.) 89-92.
- 161/FM. jel. 1890. 450 és 452.
- 162/Lásd 32/323., 344-345. és 346-355., továbbá FM. jel. 1890. 450-451.
- 163/Lásd 93/ 981. és 158/881. A vidék általános leírására pedig: MUNK Manó: Herkulesfürdő és környéke. Természettudományi, orvosi, fürdőszeti, történelmi és statisztikai tekintetben. (Pest, 1872.)
- 164/RÖSLER, Rudolf: Zur Forstgeschichte Rumäniens. Ein zusammenfassender Überblick. New of Forest History Nr. 28. (Wien, 1999.) 49-50.
- 165/BALOGH Arthur: A csíkmegyei magánjavak. In: Erdélyi Magyar Évkönyv, 1918-1929. I. Szerk.: SÜLYOK István – FRITZ László. (Kvár, 1930.) 225. és OROSZI Sándor: Emlékezés a székely közösségek erdőire. EtK. XVII. (Bp., 1995.) 150-151.
- 166/A témához lásd a sorozat korábbi kötetét: OROSZI Sándor: Erdőgazdálkodás Naszód vidékén. EtK. LVII. (Bp., 2003.) 75.
- 167/KÁDÁR Zsombor – PÁL-ANTAL Sándor: A székelyföldi erdészet és faipar. Történeti kronológia. (Marosvásárhely, 2002.) 187.
- 168/Lásd: OROSZI Sándor: Az alföldfásítás a két világháború között Magyarországon. EtK. I. (Bp., 1990.) 12.
- 169/ELEK [István]: Az osztrák erdészek Herkules-fürdőn. ME. 1911. 372.